

Chính sách kiều hối của Trung Quốc và kinh nghiệm cho Việt Nam

Hoàng Việt Hà

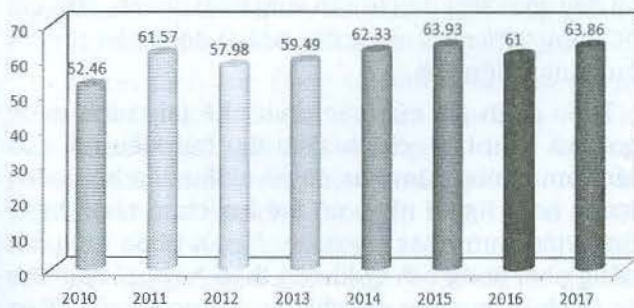
Trưởng Đào tạo, bồi dưỡng Cán bộ Công Thương Trung ương

Hiện nay ở Việt Nam, trong bối cảnh vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài đã chững lại, trong khi vốn vay ưu đãi nước ngoài ngày càng giảm dần, nguồn kiều hối từ kiều bào ở nước ngoài đóng vai trò ngày càng quan trọng. Vấn đề cần thiết đặt ra là cần một chính sách toàn diện và thông thoáng hơn để thu hút nguồn lực kiều hối, cũng như hướng dòng kiều hối chảy vào sản xuất, kinh doanh, tạo động lực thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Thông qua bài viết này, tác giả nghiên cứu chính sách kiều hối của Trung Quốc — quốc gia hiện đang đứng thứ hai thế giới về tiếp nhận các dòng kiều hối, từ đó rút ra một số kinh nghiệm có giá trị tham khảo cho Việt Nam.

1. Kiều hối của Trung Quốc những năm qua

Hiện nay, cùng với sự hồi hương của đông đảo của lực lượng Hoa Kiều khắp thế giới cũng như sự gia tăng mạnh mẽ luồng đầu tư trực tiếp của Hoa Kiều về nước, kiều hối của Trung Quốc đang gia tăng mạnh mẽ trong những năm gần đây. Theo thống kê của Ngân hàng Thế giới, hàng năm lượng kiều hối đổ về Trung Quốc là rất lớn, chiếm khoảng 14% - 20% GDP của Trung Quốc. Lượng kiều hối gửi về nước này đã tăng mạnh qua các năm. Năm 2017, lượng kiều hối đổ về Trung Quốc đạt 63,86 tỷ USD, đứng thứ hai thế giới chỉ sau Ấn Độ.

Hình 1: Kiều hối chuyển về Trung Quốc, 2010-2017 (Tỷ USD)

Nguồn: www.worldbank.org/remittanceinflows (Apr. 2018)

Trung Quốc đã và đang thực hiện chiến lược phát huy được tiềm năng của Hoa kiều trong phát triển kinh tế thông qua thu hút chất xám, thu hút đầu tư và lấy chính Hoa kiều làm cầu nối để đưa hàng hóa thâm nhập thị trường quốc tế. Những năm qua, Trung Quốc đã tiếp đãi trọng thể các học giả là người gốc Hoa và xây dựng hơn 70 trung tâm cho họ làm việc. Các học giả này khi quay lại Trung Quốc, có thể được miễn thuế thu nhập, có điều kiện làm việc thuận lợi, được cấp vốn vay và có thể tư vấn cho bộ máy hành chính cấp địa phương.

Bảng 1: 10 quốc gia dẫn đầu về kiều hối vào Trung Quốc (2017)

(Đơn vị: Tỷ USD)

TT	Quốc gia	Kiều hối	TT	Quốc gia	Kiều hối
1	Hoa Kỳ	16.3	6	Australia	2.9
2	Hồng Kông	15.6	7	Singapore	2.8
3	Nhật Bản	4.2	8	Macao	2.2
4	Canada	4.2	9	Italy	1.1
5	Hàn Quốc	4.1	10	Tây Ban Nha	1.0

Nguồn: World Bank Bilateral Remittance Data, 2017

Số liệu trên cho thấy mặc dù Hoa Kỳ là quốc gia có lượng kiều hối chuyển về Trung Quốc lớn nhất (hơn 16 tỉ USD), song Châu Á với các nước và vùng lãnh thổ như Hồng Kông, Macao, Nhật Bản, Hàn Quốc, Singapore... lại là châu lục rót kiều hối vào Trung Quốc nhiều nhất. Có 2 nguồn chính chuyển kiều hối về Trung Quốc đại lục: Thứ nhất, từ lực lượng Hoa kiều đông đảo ở khắp nơi trên thế giới, trong đó ở Bắc Mỹ là lớn nhất; và thứ hai, từ những khoản đầu tư của các doanh nghiệp Trung Quốc ở nước ngoài chuyển lợi nhuận về nước, trong đó nhiều nhất ở EU và một số nước Châu Á.

2. Chính sách thu hút và sử dụng kiều hối của Trung Quốc

Trong nhiều thập kỷ qua, Chính phủ Trung Quốc đã vận dụng nhiều chính sách hợp lý trong thu hút và sử dụng kiều hối.

Thứ nhất, Chính sách ưu đãi đối với Hoa Kiều thông qua chiến dịch mời gọi Hoa Kiều về nước. Sự phát triển mạnh mẽ của nền kinh tế Trung Quốc hiện nay có sự đóng góp không nhỏ của bộ phận người Hoa sống ở nước ngoài. Các Hoa kiều khi đầu tư về nước được chính phủ Trung Quốc tạo nhiều ưu đãi như giá thuê đất thấp, giảm tiền điện, thuế kinh doanh thấp, cho vay vốn để kinh doanh lúc ban đầu... Chính phủ Trung Quốc tổ chức những buổi họp mặt để tuyên

duong, để nghe những nguyện vọng, những suy nghĩ của những Hoa kiều hồi hương, qua đó có những điều chỉnh phù hợp. Song chất xúc tác quan trọng nhất chính là vấn đề lợi nhuận, với một thị trường tiêu dùng lớn mạnh, ngày càng có nhiều doanh nhân gốc Hoa đầu tư trực tiếp vào Trung Quốc, tại thị trường đang rất sôi động này có nhiều cơ hội thành công hơn.

Ngoài ra, Chính phủ Trung Quốc còn thực hiện nhiều các chương trình ưu đãi về nhà đất, tuyển dụng vào bộ máy công quyền để thu hút Hoa kiều. Thêm nữa, Chính phủ Trung Quốc phát hành “trái phiếu kiều dân” — một loại nợ chính phủ phát hành bằng nội tệ bán cho người dân xa xứ để có vốn đầu tư vào các dự án cụ thể. Thông qua hình thức này, kêu gọi lòng yêu nước của người di cư ra nước ngoài có nguyện vọng muốn đầu tư xây dựng đất nước.

Thứ hai, Trong những năm qua, Trung Quốc đã có nhiều nỗ lực trong việc cải cách các chính sách thương mại theo hướng minh bạch và tự do hóa hơn, thể hiện ở các cam kết đa phương về pháp luật về thể chế, cũng như các cam kết về mở cửa thị trường hàng hóa và dịch vụ. Theo đó, các doanh nghiệp Hoa kiều có điều kiện mở rộng kinh doanh và đầu tư về quê nhà. Hơn nữa, định kỳ hàng năm, chính phủ Trung Quốc tổ chức các cuộc gặp trực tiếp giữa các nhà đầu tư Hoa kiều để hướng dẫn giải thích, giải quyết những khó khăn vướng mắc. Đặc biệt, chính phủ còn có chính sách thu hút đầu tư bằng cách tư vấn hướng dẫn miễn phí hồ sơ các thủ tục hành chính nhằm đơn giản hóa các thủ tục, giúp các nhà đầu tư Hoa kiều tránh được bế tắc khi có quyết định đầu tư về quê nhà.

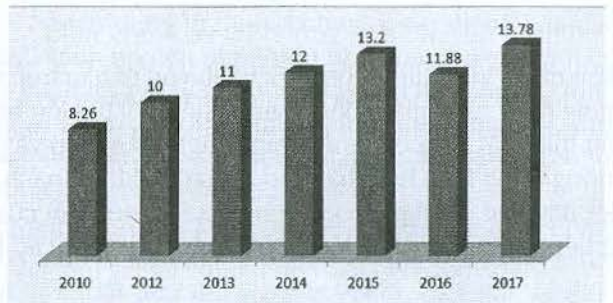
Thứ ba, Trung Quốc đã và đang áp dụng chế độ thẻ xanh trong những năm gần đây. Theo đó, những người tài nước ngoài được mời nhập cư vĩnh viễn, xuất nhập cảnh và được tạm trú với hộ chiếu có sẵn mà không cần visa. Con cái họ được ghi tên vào các trường học địa phương với mức học phí rất thấp theo thỏa thuận. Ngoài ra, họ có thể dùng thẻ xanh như chứng minh thư nhân dân hợp pháp trong suốt thời gian ở Trung Quốc và thậm chí có giá trị hơn giấy tờ định cư hay định cư vĩnh viễn.

Thứ tư, Để sử dụng nguồn kiều hối hiệu quả, Chính phủ Trung Quốc đã hướng dòng kiều hối vào phát triển sản xuất thông qua việc hỗ trợ các doanh nghiệp ở quy mô nhỏ không đủ điều kiện để vay vốn ở các ngân hàng hay các tổ chức tín dụng thông qua các quỹ gọi tắt là TVEs (Township and Village Enterprises). Quỹ này lần đầu được hình thành từ những năm cuối thập kỷ 70 khi nhiều gia đình có người thân ở nước ngoài cùng nhau tập hợp những khoản tiền dư thừa gửi về cho các cơ sở sản xuất kinh doanh nhỏ địa phương không đủ vốn đầu tư nhưng vẫn có thể hoạt động sản xuất kinh doanh nhờ những khoản tiền này. Các đơn vị này thường hoạt động trong các lĩnh vực như may mặc, vật liệu xây dựng, chế biến thực phẩm...

3. Vài nét về kiều hối của Việt Nam và một số kinh nghiệm có thể vận dụng từ thực tiễn Trung Quốc

Với hơn 3,3 triệu Việt kiều định cư ở hơn 100 nước và vùng lãnh thổ, với hơn nửa triệu người Việt Nam đang lao động xuất khẩu tại 40 quốc gia trên thế giới, cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài cùng dòng tiền họ chuyển về nước đóng vai trò ngày càng quan trọng đối với sự phát triển của đất nước.

Hình 2: Kiều hối về Việt Nam 2010 - 2017 (Tỷ USD)

Nguồn: Tổng cục Thống kê Việt Nam 2017; Ngân hàng Thế giới 2017.

Từ năm 1993 đến nay, kiều hối được chuyển về Việt Nam đã có mức tăng trưởng ấn tượng. Nếu như năm 1993 kiều hối đạt 140 triệu USD; đến năm 2012 đã đạt 10 tỷ USD; năm 2015 đạt hơn 13 tỷ USD. Theo số liệu công bố của Bộ Kế hoạch Đầu tư, năm 2017, Việt Nam đạt mức kỷ lục về thu hút kiều hối 13,78 tỉ USD - đứng thứ 4 ở châu Á và thứ 10 trên thế giới về thu hút kiều hối.

Nếu trước đây, kiều bào gửi tiền về nước chủ yếu để người thân tiêu dùng cá nhân, nay dòng vốn này đã tập trung đầu tư vào sản xuất kinh doanh và bất động sản. Theo thống kê của Ngân hàng Nhà nước và Bộ Kế hoạch - Đầu tư, cơ cấu sử dụng kiều hối trong 3 năm gần đây gồm 30% đầu tư sản xuất kinh doanh, 30% gửi tiết kiệm, 20% mua vàng, đầu tư bất động sản 16% và tiêu dùng chiếm 4%.

Theo đánh giá của các định chế tài chính nước ngoài và kiều bào, chính sách thu hút kiều hối của Việt Nam những năm qua đã có nhiều tiến bộ, thông thoáng hơn. Người nhận có thể lựa chọn nhận bằng đồng Việt Nam hoặc ngoại tệ. Người nhận kiều hối không phải đóng bất kỳ khoản thuế hay phí nào cho các tổ chức tín dụng mà chỉ thu của người gửi. Đồng thời, mức phí thu từ người gửi kiều hối của các ngân hàng thương mại cũng rất cạnh tranh, được tính theo từng châu lục và vùng lãnh thổ. Thêm nữa, một điểm thu hút kiều hối chảy về Việt Nam nữa là Luật Nhà ở 2014 có hiệu lực từ ngày 1-7-2015, đã cho phép kiều bào, người nước ngoài được mua và sở hữu nhà tại Việt Nam. Tuy vậy, bên cạnh những chính sách đã có, nhiều kiều bào vẫn cho rằng, Việt Nam quản lý ngoại hối quá chặt, chính sách hiện cũng chưa đủ thông thoáng để nhà đầu tư Việt kiều chuyển nhượng vốn hoặc chuyển lợi nhuận kinh doanh ra nước ngoài thuận lợi, cũng tạo rào cản đối với việc đầu tư về nước.

Từ những bài học kinh nghiệm về thu hút và sử dụng nguồn kiều hối có hiệu quả của Trung Quốc, nhằm khơi thông nguồn lực dồi dào này, Việt Nam cần vận dụng một số bài học kinh nghiệm dưới đây:

Thứ nhất, Về thu hút kiều hối, trong điều kiện nền kinh tế Việt Nam hiện nay, có thể thực hiện một số những biện pháp sau:

- Tạo khuôn khổ pháp lý nhằm bảo hộ và tạo điều kiện cho doanh nhân, trí thức kiều bào về nước làm việc, đầu tư kinh doanh; khuyến khích việc hình thành các hiệp hội chuyên ngành, mở rộng hợp tác trong cộng đồng và với trong nước theo tinh thần "ích nước lợi nhà". Chính phủ cần có những biện pháp đồng bộ và có hiệu quả nhằm giảm sự mất cân đối trong đầu tư ở các làng nghề, vùng lãnh thổ, gia tăng đầu cơ trên thị trường bất động sản và sự bất ổn trên thị trường vốn, hạn chế lạm dụng những ưu đãi về thuế, đất đai.

- Tích cực hỗ trợ cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài ổn định và phát triển, giữ gìn bản sắc dân tộc thông qua việc mở rộng các hoạt động giao lưu nhiều mặt giữa cộng đồng người Việt Nam ở trong và ngoài nước, tiếp tục tổ chức các trại hè, mở các lớp tiếng Việt cho thanh thiếu niên kiều bào, hỗ trợ xây dựng trường học, cung cấp sách giáo khoa. Khuyến khích cộng đồng phát huy vai trò cầu nối hữu nghị và quảng bá hình ảnh Việt Nam với bạn bè quốc tế.

- Đáp ứng những nguyện vọng, lợi ích chính đáng của kiều bào như xem xét vấn đề thị thực xuất nhập cảnh, mở rộng đối tượng bảo lãnh hồi hương, rút ngắn thời gian giải quyết thôi quốc tịch và xem xét khả năng cho phép kiều bào có hai quốc tịch... giải quyết tốt các vấn đề tâm linh, nhân đạo. Chính phủ cần có chính sách thông thoáng hơn nữa cho Việt Kiều được mua nhà, mua đất, giới hạn về tỷ lệ góp vốn vào các công ty cổ phần, đa dạng hóa các hình thức đầu tư và cải cách thủ tục hành chính để thu hút mạnh nguồn kiều hối.

- Chính sách của Đảng và Nhà nước cần cởi mở thông thoáng, khuyến khích và tạo điều kiện cho kiều bào ở nước ngoài gửi tiền về giúp gia đình; đảm bảo an toàn cho số tiền này; người thân được nhận bằng ngoại tệ không hạn chế, tạo điều kiện cho đồng tiền kiều hối có khả năng sinh sôi nảy nở, làm ra thêm nhiều của cải cho đất nước. Khi đó, sẽ không chỉ nâng cao hiệu quả của kiều hối mà còn tạo động lực thu hút mạnh hơn đối với dòng ngoại tệ về đất nước.

Thứ hai, Về sử dụng kiều hối: Mô hình quỹ TVEs của Trung Quốc là một mô hình rất hay và hiệu quả mà Việt Nam cần tham khảo và học hỏi để sử dụng kiều hối cho phát triển kinh tế xã hội của đất nước, nâng cao mức sống của người dân, tạo động lực cho tăng trưởng kinh tế. Nếu những quỹ này được thành lập và phát triển ở Việt Nam sẽ là một nguồn lực hỗ trợ cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ phát triển hoạt động kinh doanh sản xuất của mình qua đó có thể tạo ra nhiều hàng hóa cho xã hội đồng thời tạo công ăn việc

làm cho xã hội. Thông qua những quỹ này, nguồn kiều hối sẽ được sử dụng trực tiếp để tạo ra tổng sản phẩm quốc dân cho đất nước thay vì đầu tư vào vàng, ngoại tệ, hay bất động sản, những lĩnh vực đầu tư không những không thúc đẩy phát triển kinh tế, mà ngược lại còn gây ra tình trạng đầu cơ, rối loạn thị trường.

Thứ ba, Về thu hút người tài ở nước ngoài về nước: từ những chính sách thu hút người tài của Trung Quốc, Việt Nam có thể áp dụng một số biện pháp như:

- Nhà nước cần có chính sách thông thoáng và rộng rãi hơn nữa, mạng lưới thông tin minh bạch rõ ràng hơn để nhiều doanh nhân là kiều bào từ các nước trên thế giới đầu tư về quê hương. Ngoại trừ các thành phố lớn, hiện tại không ít các địa phương vẫn còn có quan niệm dự án kiều bào là vốn đầu tư nước ngoài. Điều này gây khó khăn cho doanh nghiệp về nhiều mặt như thủ tục, thuế, và các cách đối đãi không công bằng. Đồng thời, tăng cường kêu gọi kiều bào tham gia đầu tư vào các dự án lớn tại Việt Nam.

- Hình thành những tổ chức làm cầu nối thích hợp cho kiều bào về nước, giống như Trung tâm hỗ trợ Kiều bào của Thành phố Hồ Chí Minh với chức năng hỗ trợ kiều bào và thủ tục pháp lý cũng như trao đổi thông tin về những vấn đề trong nước. Để tạo điều kiện thuận lợi cho kiều bào đầu tư về quê hương nhiều hơn, cần nghiên cứu và xây dựng một diễn đàn có tính chất thường niên về tư vấn chính sách cho Chính phủ đối với một số lĩnh vực quan trọng của nền kinh tế - xã hội có sự tham gia của trí thức kiều bào, chủ trì sẽ là một thành viên của Chính phủ chịu trách nhiệm đối với phạm vi cần tư vấn.

Thứ tư, Xây dựng kênh thông tin rộng rãi cho kiều bào về chính sách đầu tư, chính sách tỷ giá và điều hành tiền tệ tại Việt Nam để họ có thể tiếp cận các cơ hội đầu tư. Đó là cơ sở để Việt kiều yên tâm chuyển tiền về nước, cũng như đưa ra quyết định sử dụng đồng tiền có lợi nhất đối với họ, từ đó giúp Việt Nam thu hút kiều hối tốt hơn./.

Tài liệu tham khảo

Nghị định số 70/2014/NĐ-CP quy định chi tiết thi hành một số điều của Pháp lệnh ngoại hối và pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của pháp lệnh ngoại hối.

Yên Lam, Thu hút kiều hối cần chính sách khai thông bền vững, Sài Gòn Đầu tư — Tài chính, 6/2017.

Trương Thị Hương Lan, Vài nhận định về thu hút kiều hối của Việt Nam, Tạp chí Tài chính tháng 9/2016.

Đặng Thu Thủy, Chính sách thu hút kiều hối của Việt Nam hiện nay, Tạp chí Khoa học Xã hội Việt Nam, số 12 (109) năm 2016.

World Bank, Migration and Development brief, Apr 2018.